

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет**

**Методичні вказівки
для самостійної роботи з дисципліни «Історія української
культури» для студентів усіх спеціальностей денної форми
навчання з питаннями для самостійної роботи і тестами для
перевірки знань (за вимогами кредитно – модульної системи) та
методичне забезпечення модульного контролю знань**

2012

Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни «Історія української культури» для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання з питаннями для самостійної роботи і тестами для перевірки знань (за вимогами кредитно – модульної системи) та методичне забезпечення модульного контролю знань / Укл.:М.В. Дедков, Г.І.Шаповалов, Т.В. Васильчук та ін. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2012. – 42 с.

Укладачі: М.В.Дедков, доцент, канд.іст.наук,
Г.І.Шаповалов, професор, д-р.іст.наук,
Т.В.Васильчук, доцент, канд.іст.наук;
В.П. Катрич, доцент, канд.іст.наук;
А.А.Коянс, асистент
В.В. Кузьменко, доцент, канд.іст.наук;
Д.І. Мозуленко, асистент;
Г.А. Сигида, ст. викладач;
І.М. Спудка, доцент, канд.іст.наук,
Л.В. Турчина, доцент, канд.іст.наук;
В.М. Чоп, доцент, канд.іст.наук;
Т.П. Щербина, доцент, канд.іст.наук.

Рецензенти: П.О. Бідзіля, канд. іст.наук, доцент,
доцент кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного
університету

Відповідальний
за випуск: М.В. Дедков, доцент, к.іст. н.

Затверджено на засіданні
кафедри українознавства,
протокол № 9
від 29 травня 2012 р.

Затверджено на засіданні
вченої ради гуманітарного факультету,
протокол № 5 від 31 травня 2012 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Українська культура як самобутнє явище та об'єкт вивчення.....	5
Тема 2. Антична культурна спадщина в українських землях.....	9
Тема 3. Культура дохристиянської Русі (V-IX ст.).....	13
Тема 4. Україна в загальноєвропейських культурно- історичних процесах (XIII-XV ст.).....	17
Тема 5. Культура запорозького козацтва.....	22
Тема 6. Українська культура в епоху реформаційних процесів та Просвітництва в Європі.....	26
Тема 7. Культура України в XIX - поч. XX ст.....	29
Тема 8. Культура України 1917 – 1991 рр.....	34
Тема 9. Сучасна українська культура.....	38

ВСТУП

У багатовіковій вітчизняній історії особливе місце належить культурі, її можна визначити як певну рухому систему матеріальних і духовних цінностей, що відтворюють та утримують у цілісності буття народу. Сьогодні, коли відбувається нелегкий процес нашого державотворення, саме культура покликана формувати призабуте почуття національної гідності, честі, гордості за свій народ, за Україну. Тому даний курс «Історія української культури» ставить за мету відтворити цілісний образ історії рідної культури, що відображає сутність і значимість місця нашого народу у загальноєвропейському та світовому духовному просторі.

Запроваджена кредитно-модульна система навчання сприяє ефективному контролю та своєчасному корегуванню навчально-виховного процесу, зокрема й шляхом тестової перевірки знань студентів.

Дані методичні рекомендації ставлять своїм завданням допомогти студентам оволодіти методикою самостійної роботи над темами курсу «Історія української культури», зокрема й тестовим методом перевірки знань з метою його успішного використання у навчальному процесі.

Тема 1. Українська культура як самобутнє явище та об'єкт вивчення

Кожна з існуючих у світі культур країн, народів, націй неповторна й унікальна, є невід'ємною складовою скарбниці світової культури. На повнокровний розвиток етнічної культури впливає широке коло чинників, таких як: історичний шлях народу, відособлення або взаємовплив з іншими народами; соціальні, економічні, екологічні умови; культурна політика держави і т.п. При цьому національна культура повинна розглядатися як цілісна система, що включає і фольклорно-етнографічні шари, і внесок в неї різних верств населення протягом тривалого історичного шляху, і вплив культури інших народів, і досягнення вихідців з країни, які проживають за її межами.

Етнічна культура, завдяки ефекту ціннісного єднання, виступає основою формування національної ідентичності. Формування етнічної культури нерозривно пов'язане з формуванням самого народу (етногенезом). Тому, розглядаючи українську культуру, не можна не зупинитися на проблемах етногенезу українців. При вивченні даного питання, необхідно проаналізувати основні точки зору етногенезу українців.

Українці належать до слов'янської групи індоєвропейської етнолінгвістичної сім'ї. Український етнос складається з: 1) основного етнічного масиву українського народу, який в основному співпадає з територією його формування і державними кордонами України; 2) етнічних груп українців за межами основного етнічного масиву в ближньому і далекому зарубіжжі - діаспори; 3) субетнічних груп, тобто спільнот у середовищі українців, відмінних специфічними рисами культури (гуцули, лемки, бойки, поліщуки і т.д.). Визначте та охарактеризуйте основні етапи етнічної історії українців.

Традиції і побут українського народу зберігають ряд територіальних особливостей, що зумовлені: характером історичного розвитку окремих регіонів України; природно-географічними умовами; взаємозв'язками з іншими народами.

З історико-етнографічної точки зору на території України можна виділити такі культурно-історичні зони: 1. Середнє Придніпров'я (Наддніпрянина). 2. Поділля. 3. Слобожанщина і Полтавщина. 4. Полісся. 5. Прикарпаття (Галичина). 6. Волинь. 7. Закарпаття. 8. Буковина. 9. Південь. Виокремте вирішальні чинники формування

сучасного обличчя української нації, що вплинули на чисельність і географічне розміщення інших етнічних груп, на характер етнічних процесів в Україні загалом.

Найважливішою ознакою кожного народу є мова. Більшість українців розмовляють українською мовою, яка сформувалася на основі територіальних елементів давньоруської мови (хоча є й інші думки). Охарактеризуйте процес формування української мови протягом століть.

Література

1. Висоцький О.Ю. Історія української культури: навч. посіб. / О.Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ, 2009. – С. 6 – 11.
2. Історія світової культури: навч. посіб. / за заг. ред. М.В. Дедкова. – Запоріжжя, 2009. – С. 6 – 24.
3. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура / М.В. Кордон. – К., 2002. – С. 12 – 16.
4. Культурологія: Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / за заг. ред. М.М. Заковича. – К., 2006. – С. 306 – 310.
5. Шейко В.М. Історія української культури: навч. посібник / В.М. Шейко, Л.Г. Тишевська / наук. ред. В.М. Шейко. – К., 2006. – С. 3 – 7.

Питання до теми №1

1. Перерахуйте фактори, що вплинули на формування менталітету українського народу.
2. Назвіть представників міграційної теорії походження українського етносу.
3. Визначте етапи формування української мови.
4. Які Ви знаєте джерела вивчення історії української культури?
5. У чому полягає проблема періодизації української культури?
6. Визначте етапи формування української нації.
7. У чому полягають особливості українського менталітету?
8. Охарактеризуйте зміст проблеми етногенезу української нації.
9. Визначте антропологічні особливості українців.
10. Назвіть українських дослідників культури.

Тестові завдання до теми №1

1. Об'єктом дослідження культури є:
 - а) закономірності культурного розвитку;
 - б) будь-яка діяльність;

в) етичні ідеали;

г) наука, освіта.

2. На який період припадає активний розвиток української культури?

а) IX-XI ст.;

б) XVI – XVIII ст.;

в) XVII – XIX ст.;

г) XIX – XX ст.

3. Культура має здатність відтворювати життя і саму себе в мистецтві, вона має:

а) обмеження у часі;

б) безсмертна;

в) має початок та кінець;

г) може стати «мертвою» культурою.

4. Національна культура повинна розглядатися як цілісна система, що включає:

а) соціальні умови;

б) культурну політику держави;

в) економічні умови;

г) екологічні умови.

5. Антропосоціогенез - це:

а) форма взаємодії природи і суспільств;

б) процес виготовлення первісних знарядь праці;

в) форма соціальної організації первісних людей;

г) процес виникнення і становлення людини як істоти розумної і суспільної.

6. Рівні національної культури з точки зору Д. Антоновича:

а) побутова, професійна, елітарна;

б) народна культура та «культура інтелектуальної верстви»;

в) низька, висока, масова;

г) елітарна, масова, трудова.

7. Сутність концепції циклічного розвитку культури (культурно-історичних коловоротів):

а) розвиток світової культури як зрілість людського роду;

б) розвиток людства як співіснування локальних, незалежних один від одного соціокультурних типів (культур);

в) розвиток культури будь-якого народу як перехід від варварства до цивілізації;

г) розвиток культури будь-якого народу як перехід від «дикості» до варварства.

8. Автор трактату «Про Бога» та викладеної в ньому філософської ідеї про те, що «весь світ складається з двох натур: одна – видима, друга – невидима»:

- а) Г. Сковорода;
- б) П. Юркевич;
- в) М. Бердяєв;
- г) М. Смотрицький.

9. Автор брошури «Наука про рідномовні обов'язки» (1935 р.) та викладених у ній законів розвитку української національної культури:

- а) Д. Антонович;
- б) І. Огієнко;
- в) М. Данилевський;
- г) Д. Донцов.

10. Як основні ознаки цивілізації найчастіше вчені визнають:

- а) науковий і технічний прогрес;
- б) розвинуте мистецтво, зачатки науки;
- в) утворення держави, виникнення писемності, виділення ремісництва, розшарування суспільства на класи, поява міст;
- г) перехід до землеробства та скотарства, поява ремесла.

11. Специфічні риси сучасної цивілізації:

- а) орієнтація на творчість, розвиток науки, духовність;
- б) формування масового споживача, стандартизація життя, шаблонність, демократичність, механістичність;
- в) згортання розвитку техніки, зброї, активізація духовної діяльності;
- г) розвиток науки, стандартизація життя, демократичність.

12. Культурні регіони:

- а) європейський, арабо-мусульманський, тропічно-африканський, латиноамериканський, індійський, далекосхідний;
- б) східноєвропейський, арабо-мусульманський, тропічно-африканський, латиноамериканський, індійський, далекосхідний;
- в) арабо-мусульманський, тропічно-африканський, латиноамериканський, китайський, індійський, далекосхідний;
- г) арабо-мусульманський, український, китайський, індійський, далекосхідний.

13. Культурогенез пов'язаний передусім з :

- а) аналітичною діяльністю;
- б) художньою діяльністю;
- в) трудовою діяльністю;
- г) знаковою діяльністю.

14. До якого типу регіональних культур відноситься українська:

- а) далекосхідної;
- б) європейсько-північноамериканської;
- в) латино-американської;
- г) індійської.

15. Типологія культур це систематизація періодів (ступенів) в розвитку культури за:

- а) найбільш загальним ознакам;
- б) концепціям філософських шкіл;
- в) випадковим ознакам;
- г) суб'єктивним поглядом автора.

Тема 2. Антична культурна спадщина в українських землях

Період VII- к. IV ст. до н.е. пов'язаний з Великою грецькою колонізацією, одним з напрямків якої було освоєння Північного Причорномор'я. Вчені сформували кілька гіпотез стосовно причин масового переселення греків, які студенти повинні знати.

Майже тисячолітню історію осередків античної цивілізації у Північному Причорномор'ї поділяють на два періоди: 1) – грецький – друга половина VII – середина I ст. до н.е.; 2) – римський – I ст. до н.е. – IV ст. н.е. Визначте характерні риси кожного з зазначених періодів.

Перше поселення грецьких колоністів з'явилося ще в VII ст. до н. е. на невеликому острові Березань біля гирла Дніпро-Бузького лиману – Борисфеніда.

Духовна культура, мистецтво і релігія античних міст-полісів Північного Причорномор'я відповідали традиціям античних полісів Греції. Студентам потрібно докладно розглянути особливості релігійних вірувань населення античних міст-держав.

Античні держави Північного Причорномор'я приділяли чималу увагу вихованню та освіті. Головною була еллінська мова і писемність. Багато жителів міст знали грамоту, вміли писати й читати. Медичні знання набули великого розвитку, про що свідчить безліч

знайдених археологами медичних інструментів. При вивченні даної теми необхідно охарактеризувати розвиток науки в античних містах-державках.

Надбанням античного будівництва стала розробка прямокутного планування міст. Однією з найважливіших особливостей містобудування була наявність великої кількості колонад різного призначення. Створювали й декоративні прикраси суто функціональних споруд – міські брами, водорозбірні фонтани тощо. З'ясуйте вплив грецької архітектури на будівництво міст-полісів у Північному Причорномор'ї.

Державний лад грецьких міст Причорномор'я будувався на тих самих засадах, що й політичний устрій античних полісів Греції. Велика увага приділялася військовій справі. Спочатку в грецьких містах не було постійних армій, збройні сили були представлені ополченням громадян, яке збиралося у разі війни. Пізніше в Ольвії і Херсонесі з'являється важкоозброєна піхота.

Залежність від Римської імперії, що розпочалася з I ст. до н. е., не могла істотно змінити такого становища, оскільки римляни розглядали ці міста як передавальні пункти у торговельних і дипломатичних зносинах з «варварським світом».

У III ст. н. е. міста-колонії на території Північного Причорномор'я вступають у період загального економічного та соціально-політичного розкладу, що більш як через 100 років призвів до їх остаточної загибелі. Визначте основні причини занепаду античних міст-держав.

Література

1. Історія української культури / під ред. О.Ю. Павлової. – К., 2012. – С. 109 – 120.
2. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура / М.В. Кордон. – К., 2002. – С. 242.
3. Культурологія: Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / за заг. ред. М.М. Заковича. – К., 2010. – С.130 – 150.
4. Ольговський С.Я. Античні держави Північного Причорномор'я / С.Я. Ольговський. – К., 2007. – С. 147.
5. Цивілізаційна історія України / за ред. М.Е. Горелова, О.П. Моця та ін. – К., 2006. – С. 104 – 125.

Питання до теми №2

1. Проаналізуйте причини великої грецької колонізації.

2. Дайте розгорнуту характеристику основних етапів грецької культури.

3. Розкажіть про античні чудеса світу.

4. Назвіть основні філософські течії.

5. Визначте основні риси духовної культури міст-полісів.

6. На яких основних засадах будувалась система освіти у колоніях?

7. У чому полягали особливості архітектури та місто планування?

8. Що вам відомо про класичний грецький театр?

9. Які галузі виробництва були домінуючими в колоніях, що було статтею експорту у метрополію?

10. Що змінилось у містах-полісах з I ст. до н.е. у зв'язку з римським завоюванням.

Тестові завдання до теми №2

1. Яке з міст-колоній Північного Причорномор'я першим почало випускати власну монету:

- а) Херсонес;
- б) Ольвія;
- в) Керкінітіда;
- г) Фанагорія.

2. Культ якого з грецьких богів мав найбільше поширення в містах-колоніях:

- а) Аполлона;
- б) Зевса;
- в) Діоніса;
- г) Гермеса.

3. Скільки осіб входило в комісію архонтів:

- а) 2;
- б) 3;
- в) 5;
- г) 7.

4. Які хронологічні рамки охоплює період великої грецької колонізації:

- а) к. VII – IV ст. до н.е.;
- б) IV ст. до н.е. – IV ст. н.е.;
- в) III ст. – II ст. до н.е.;
- г) III ст. до н.е. – III ст. н.е.

5. Першим поселенням грецьких колоністів був:

- а) Херсонес;
- б) Борисфеніда;
- в) Пантикапей;
- г) Танаїс.

6. Культ скіфського бога Папая можливо зіставити з культом грецького бога:

- а) Аполлона;
- б) Діоніса;
- в) Зевса;
- г) Прометея.

7. Міста, що мали найбільші театри:

- а) Пантикапей, Керкінітида;
- б) Ольвія, Херсонес;
- в) Борисфеніда, Херсонес;
- г) Тіра, Керкінітида.

8. Народні збори в містах полісах називались:

- а) орхонтія;
- б) еклесія;
- в) охлократія;
- г) агора.

9. Яке грецьке місто слов'яни називали Корсунь :

- а) Феодосія;
- б) Пантикапей;
- в) Херсонес;
- г) Феодосія.

10. Під ударами якого кочового народу занепали грецькі міста-держави у Причорномор'ї:

- а) готів;
- б) аварів;
- в) хозарів.
- г) гунів.

11. Античне місто-держава це:

- а) адміністративно-територіальна одиниця єдиної держави;
- б) самостійне утворення, що має ознаки держави;
- в) місце проживання міфічних героїв;
- г) місце, де розміщувався пантеон грецьких богів.

12. Суттю античної ідеології були:

- а) теоцентризм;
- б) антропоцентризм;
- в) геліоцентризм;
- г) зооцентризм.

13. Триумфальні арки споруджувалися на честь:

- а) військових перемог;
- б) політичних перемог;
- в) спортивних перемог;
- г) видатних митців.

14. Акрополь – це:

- а) комплекс архітектурних споруд верхньої укріпленої частини грецького міста;
- б) храм на честь бога-покровителя;
- в) стіна, мур, укріплення міста;
- г) місце збору вільних громадян.

15. Перу Вергілія належить:

- а) «Одісея»;
- б) «Енеїда»;
- в) «Метаморфози»;
- г) «Іліада».

Тема 3. Культура дохристиянської Русі (V-IX ст.)

Основним писемним джерелом, в якому розповідається про слов'янські племена VII — X ст., є літопис «Повість временних літ».

Про суспільне життя наших предків-слов'ян маємо небагато відомостей. З курсу «Історія України» згадайте основні заняття східних слов'ян та особливості їх суспільного устрою.

Спосіб господарювання давніх слов'ян зумовлював їх світогляд, зорієнтований на єдність з природою. Все життя слов'ян пронизувала віра у втручання надприродних сил, залежність людей від богів і духів.

Світогляд східних слов'ян формувався відповідно до загальноєвропейських тенденцій розвитку уявлень про світ. Порівняйте світоглядні уявлення східних слов'ян із світоглядом інших народів, які мешкали на території України.

У пантеоні східнослов'янських божеств, на відміну від давньогрецького та давньоримського, було порівняно мало богів, які безпосередньо втілюють інтереси і заняття людини. Відмітною рисою

є і слабо виражений антропоморфізм богів: вони мало схожі на людину, нагадують переважно фантастичних істот.

Увесь світ язичництва виступав уособленням реальних природних сил, з якими людина взаємодіяла в реальному житті. Ритуальні обряди, символіка — це було виявом прагнення людини до активного втручання в природні процеси, виявом її віри у власні сили. Мистецтво приходило на допомогу людині, створюючи амулети, які повинні оберігати від злих духів, прикрашаючи повсякденне життя.

До нас не дійшли пам'ятники давньослов'янського зодчества. Але ми маємо свідоцтва, що воно було значним і що своїм яскравим розквітом кам'яне будівництво Київської держави зобов'язане дерев'яному зодчеству язичницької Русі.

Розрізняють дві форми прояву мистецтва у стародавніх слов'ян: ужиткове мистецтво — художнє оформлення одягу, знарядь праці, домашніх речей тощо і культове мистецтво — предмети, пов'язані з релігійними віруваннями і призначені для сакральних ритуалів. Звичайно, розмежування це можна вважати умовним, адже часто прикрашання предметів повсякденного вжитку було пов'язане з язичницьким світоглядом. Наведіть приклади ужиткового та культового мистецтва східних слов'ян.

Художнє життя стародавніх слов'ян розвивалося самотніми й оригінальними шляхами і позначене багатством тем, ідей, мотивів. Звичайно, за своїм художнім рівнем давньослов'янські пам'ятки не витримують порівняння з шедеврами, що були створені у пізніші часи. Давньослов'янське образотворче мистецтво являло собою стилістично завершене своєрідне явище, яке стало підґрунтям для розвитку давньоруського мистецтва.

Література

1. Висоцький О.Ю. Історія української культури: навч. посіб. / О.Ю. Висоцький. — Дніпропетровськ, 2009. — С. 28 – 31.
2. Історія української культури: навч. посіб. / В.В. Іваненко, Г.Г. Кривчик. — Дніпропетровськ, 2010. — С. 4 – 6.
3. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура / М.В. Кордон. — К., 2002. — С. 243 – 245.
4. Культурологія: Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / за заг. ред. М.М. Заковича. — К., 2006. — С. 352 – 367.

5. Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української культури: навч. посібник / В.М. Шейко, Л.Г. Тишевська / наук. ред. В.М. Шейко. – К., 2006. – С. 18 – 30.

Питання до теми №3

1. Дайте загальну характеристику ареалу культури східнослов'янських племен.
2. Назвіть основні джерела вивчення культури стародавніх слов'ян.
3. Визначте особливості взаємозв'язків різних типів культури стародавніх слов'ян.
4. Охарактеризуйте основні етапи розвитку старослов'янської культури.
5. У чому полягали особливості релігійних вірувань стародавніх слов'ян?
6. Визначте характерні риси міфології стародавніх слов'ян.
7. Яким чином язичницький світогляд позначився на мистецтві східних слов'ян.
8. Розкрийте проблему походження східнослов'янських племен.
9. Охарактеризуйте матеріальну культуру східних слов'ян.
10. Які Ви знаєте теорії походження етноніму «Русь».

Тестові завдання до теми №3

1. Культові споруди східних слов'ян називались:
 - а) храми;
 - б) мавзолеї;
 - в) капища;
 - г) зіккурати.
2. Стародавнє слов'янське письмо називалось:
 - а) піктограма;
 - б) графіті;
 - в) черти і резі;
 - г) абетка.
3. Божество, що уособлювало у язичницькому пантеоні слов'ян нічних привидів, важкі сновидіння:
 - а) Мара;
 - б) Мокош;
 - в) Мавка;
 - г) Лада.

4. Згідно з уявленнями стародавніх слов'ян в дохристиянську епоху, перших людей було створено з:

- а) глини;
- б) попелу;
- в) дерева;
- г) каменю.

5. Група східнослов'янських племен, яка отримала назву «Русь» остаточно сформувалася в:

- а) II ст.;
- б) III ст.;
- в) IV ст.;
- г) V ст.

6. Ранньослов'янські племена за віросповіданням були:

- а) язичниками;
- б) православними;
- в) католиками;
- г) мусульманами.

7. В праці якого історика фіксується поділ слов'ян на венедів, склавинів та антів?

- а) Йордан;
- б) Тацит;
- в) Прокопій Кесарійський;
- г) Геродот.

8. Який народ на території нашої країни вперше застосував перелогову систему землеробства:

- а) анти;
- б) народи черняхівської культури;
- в) слов'яни;
- г) народи зарубинецької культури.

9. Слов'янські язичницькі жерці називалися:

- а) волхви;
- б) віщуни;
- в) колдуни;
- г) жерці.

10. Яке божество слов'янської міфології очолювало пантеон язичницьких богів і отожднювалося з давньогрецьким Зевсом ?

- а) Ярило;

- б) Перун;
- в) Велес;
- г) Мокош.

11. Під назвою яких стародавніх племен вперше згадуються східні слов'яни у письмових джерелах античних і вітчизняних авторів:

- а) таври.
- б) анти.
- в) венети.
- г) склавини.

12. До язичницького пантеону Київської Русі належали:

- а) Зевс;
- б) Шива;
- в) Хорс;
- г) Велес.

13. Колти – це:

- а) народ;
- б) знаряддя праці;
- в) жіночі прикраси;
- г) елемент вбрання воїна.

14. З якою археологічною культурою ототожнюють антський племінний союз?

- а) зарубинецькою;
- б) черняхівською;
- в) чорноліською;
- г) тшинецько-комарівською.

15. Родова община у східних слов'ян називалася:

- а) «мир» або «верв»;
- б) «агора»;
- в) скань;
- г) требище.

Тема 4. Україна в загальноєвропейських культурно-історичних процесах (XIII-XV ст.)

При вивченні даної теми, що пропонується для самостійного вивчення, студенти повинні знати основні віхи розвитку вітчизняної історії вказаного періоду.

Розглядаючи особливості розвитку архітектури (зодчества), бажано звернути увагу на стилі, що домінували за часів Галицько-

Волинського князівства, а саме: продовження архітектурної традиції Київської Русі, поширення впливу західноєвропейської архітектури – романського та готичного стилів.

Звуження території Русі після монголо–татарської навали та внутрішній соціально – економічний розвиток сприяв активному містобудуванню в період Галицько-Волинській Русі. Студенти повинні звернути увагу на причини зазначеного явища та назвати найбільш відомі міста відповідного періоду (Львів, Холм, Кам'янець та інші).

Вивчаючи декоративно-прикладне та ужиткове мистецтво періоду Галицько-Волинського князівства треба чітко визначити дефініцію цих понять. Розвиток вказаних напрямків мистецтва продовжував традиції Київської Русі. Особливу увагу необхідно звернути на ознаки «двовір'я» (наявність елементів дохристиянської та християнської традицій), зменшення впливу Візантії та поширення західноєвропейської культури.

Культурне піднесення середини XV ст. у Києві, пов'язане з ім'ям київського князя Олелька Володимировича, має назву «Олельковицький культурний ренесанс». Студенти, при ознайомленні з указаним культурним явищем, повинні визначити характерні елементи ренесансної культури та рівень їх впливу на тогочасну українську культуру.

Підводячи підсумки вивчення даної теми, слід відзначити, що вплив західноєвропейської культури на українську не був визначальним, мав опосередкований характер крізь призму вітчизняних культурних надбань.

Література

1. Українська культура в європейському контексті / Ю.П. Богущкий, В.П. Андрущенко, Ж.О. Безвершук, Л.М. Новохатько / за ред. Ю.П. Богущкого. – К., 2007. – С.74 – 90.
2. Історія світової культури / під заг. ред. М.В. Дедкова. – Запоріжжя, 2009. – С.237 – 245.
3. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / за ред. проф. А. Яртіся та проф. В. Мельника. – Львів, 2005. – С. 395 – 419.
4. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: курс лекцій / М.В. Кордон. – К., 2003. – С.266 – 294.

5. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник. – Львів, 2005. – С.86 – 95.

Питання до теми №4

1. Які держави впливали на українську культуру XIII-XV ст.?
2. Визначте основні архітектурні стилі періоду Галицько-Волинського князівства.
3. Дайте характеристику культурної та соціально-політичної ситуації в Галицькій і Волинській землях у XII—XIII ст.
4. Назвіть основні осередки культури в Галицько-Волинському князівстві.
5. Виокремте причини та наслідки активного містобудування у Галицько-Волинському князівстві.
6. Вкажіть особливості освітньої системи в Галицько-Волинському князівстві.
7. Наведіть приклади елементів «двовір'я» в декоративно-прикладному та ужитковому мистецтві Галицько-Волинського князівства.
8. Чому культурне піднесення у Києві середини XV ст. називають «Олельковичьким»?
9. Проаналізуйте розвиток книжної справи в Галицько-Волинському князівстві.
10. Визначте особливості літописної, перекладної та оригінальної літератури.

Тестові завдання до теми №4

1. Найвідоміша пам'ятка готичного стилю Галицько-Волинського князівства:
 - а) Костел Ельжбети;
 - б) Костел Марії Сніжної;
 - в) П'ятницька церква;
 - г) Собор Св. Юра.
2. При якому князі Галицько-Волинській Русі найбільш активно йшло містобудування?
 - а) Данило Романович;
 - б) Лев I Данилович;
 - в) Юрій II;
 - г) Дмитро Дедько.
3. Яке місто було засноване у 1256 р.?

- а) Луцьк;
- б) Холм;
- в) Хотин;
- г) Львів.

4. Який західноєвропейський стиль найбільше вплинув на архітектуру Галицько-Волинського князівства?

- а) катарський;
- б) романський;
- в) данський;
- г) готичний.

5. Коли відбувся злет культурного розвитку в Україні, відомий як «Олельковицький культурний ренесанс»?

- а) середина XIII ст.;
- б) середина XIV ст.;
- в) середина XV ст.;
- г) середина XVI ст.

6. Яке місто України було центром «Олельковицького культурного ренесансу»?

- а) Львів;
- б) Луцьк;
- в) Київ;
- г) Чернігів.

7. Під час «Олельковицького культурного ренесансу» більша частина території України була у складі:

- а) Польщі;
- б) Литви;
- в) Москви;
- г) Речі Посполитої.

8. Яка церква була усипальницею галицько-волинських князів?

- а) Костел Святого Іоанна;
- б) Церква Параскеви П'ятниці;
- в) Церква Св. Миколая;
- г) Собор Св. Юра.

9. Яке з цих положень помилкове?

а) апогей містобудування в Галицько-Волинському князівстві було пов'язано з князем Данилом Галицьким;

б) найвизначніше місто, що було побудоване при Д. Галицькому, - Львів;

в) нові міста Галицько-Волинського князівства будувалися у романському стилі;

г) містобудування в Галицько-Волинському князівстві пов'язано з реакцією князівської влади на монголо-татарську навалу.

10. Назвіть ім'я скульптора, який згадується у Галицько-Волинського літописі?

а) Мілентій;

б) Авдій;

в) Захар;

г) Тихон.

11. Творчість якого давньогрецького філософа докладно вивчалися під час «Олельковицького культурного ренесансу»?

а) Сократ;

б) Аристофан;

в) Епікур;

г) Аристотель.

12. Будівлі якого призначення переважали в архітектурі Галицько-Волинського князівства?

а) культового;

б) адміністративно - господарського;

в) оборонного;

г) торгівельного.

13. Назвіть найвідоміші світські споруди Львова княжої доби

а) Високий замок;

б) Чорна кам'яниця;

в) Низький замок;

г) Будинок Корнякта.

14. Яка назва кафедрального собору німецької общини Львова XIV ст.?

а) костел Марії Сніжної;

б) костел Августина Блаженного;

в) костел святого Миколая;

г) костел Бенедикта Римського.

15. З якою історичною подією пов'язаний «Олельковицький культурний ренесанс»?

- а) з Флорентійською церковною унією 1444 р;
- б) відновленням Київського князівства 1440 р;
- в) захопленням турками Константинополя 1453 р.;
- г) з битвою під Вількомиром у 1435 р.

Тема 5. Культура запорозького козацтва

Козацьке минуле глибоко й органічно вкарбувалося в історичну пам'ять народу. Історія українського козацтва охоплює безліч різнопланових сюжетів. Вона багатогранна, як саме його життя. Козацтво було неповторною моделлю суспільного розвитку з оригінальним соціально-політичним устроєм, своєрідним побутом, традиціями, етичними і правовими нормами та інститутами, культурою, фольклором. З козацтвом пов'язана і величезна кількість специфічних термінів та виразів. Козацтво – це надзвичайно широкий у своїх вимірах і різноманітний у проявах світ – загадковий і заманливий.

Студентам необхідно знайти й ознайомитися з матеріалами, які засвідчують витоки та особливості формування козацької культури: етнічний склад козацтва й традиції, що привносилися прибулими на Січ, культурні впливи сусідів і власні риси, що виникли у козацькому середовищі впродовж усього періоду його бентежного військового існування. Особливу увагу треба звернути на давні культи, що відбилися в козацькій культурі й знайшли своє продовження й розвиток: «культ коня», «культ меча(шаблі)», «культ дерева» та інші. Студентам необхідно відзначити своєрідність духовних цінностей козацтва, які в комплексі утворювали психологію лицарства, визначити чинники, які надали традиційній релігійності більш агресивного характеру, з'ясувати як співіснували в козацькій ментальності дух волі й дух терпимості.

Історики часом порівнюють Запорозьку Січ з лицарським чернечим орденом. Добровільне позбавлення себе затишку і природних домашніх радощів, готовність служити високій ідеї, громаді, ставати на захист слабкого і гнаного призвели до того, що й побутове життя було досить суворим і невибагливим. Студентам пропонується знайти матеріали про традиції будівництва на Січі, козацьку кулінарію, щоденні заняття козаків під час перепочинку між походами. Слід наголосити на тому, що почуття гумору, притаманне козакам, ставало рисою, що допомагала їм впоратися з повсякденними

труднощами. У зв'язку з цим можна згадати козацькі прізвиська, жарти, пісні. Отже, козацька культура у доповідях студентів повинна постати у всій своїй оригінальній неповторності й водночас традиційності.

Література

1. Бабенко В.М. Щодо можливих історичних і літературних джерел образу «козака Мамая» / В. М. Бабенко // Наука. Релігія. Суспільство. – 2003. – №4. – С. 80 – 91.
2. Білоусенко П. І. Козацькі прізвища / П. І. Білоусенко // Українське козацтво. – Запоріжжя, 2002. – С. 250 – 252.
3. Бондаренко А. Культ воїна-звіра в козацьку добу / А. Бондаренко // Українознавство. – 2010. – № 3. – С. 220 – 223.
4. Попович М. Нариси історії української культури / М. Попович. – К., 1998. – С. 159 – 169.
5. Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / за ред. проф. М.М. Заковича. – К., 2010. – С. 434 – 444.

Питання до теми №5

1. Що вам відомо про умови формування козацької культури?
2. У чому ви вбачаєте традиційність культури запорозького козацтва?
3. Чиї етнічні культурні традиції успадкували запорожці?
4. У чому, на ваш погляд, витоки козацької культури?
5. Чим можна пояснити популярність різноманітних культів?
6. Чому козаків вважають українськими лицарями?
7. Які риси побутової козацької культури вам відомі?
8. Назвіть предмети побуту, види одягу й зброї, що характерні для козацької культури.
9. У чому вбачається вплив козацької культури на загальноукраїнську тогочасну культуру?
10. Яким чином козацтво зберігало традиційні риси української культури?

Тестові завдання до теми №5

1. Боротьба за яку віру була святим козацьким обов'язком?
 - а) за православну;
 - б) за католицьку;
 - в) за мусульманську;
 - г) за язичницьку.

2. Яка риса зближує козацьке товариство з лицарським орденом?

- а) войовничість;
- б) аскетизм;
- в) любов до розкошів;
- г) своєрідне ставлення до жінки.

3. На що виділялася третина козацької військової здобичі?

- а) на утримання церков та монастирів;
- б) на отримання освіти;
- в) на купівлю зброї;
- г) на особисті потреби.

4. Яку освіту можна було отримати у січових школах ?

- а) початкову;
- б) середню;
- в) вищу;
- г) професійно-технічну.

5. Який культ був найбільш популярним у козацькому середовищі?

- а) культ землі;
- б) культ неба;
- в) культ дерева(дуба);
- г) культ води.

6. Який предмет не відноситься до символів гетьманської влади?

- а) печатка;
- б) булава;
- в) кобза;
- г) бунчук.

7. Популярний музичний інструмент козаків ?

- а) барабан;
- б) кобза (бандура);
- в) литаври;
- г) набат.

8. Оберіть прізвище, що походить з козацьких прізвищ:

- а) Калініченко;
- б) Цуперяк;
- в) Перебийніс;
- г) Гладкий.

9. Звичайна річ в інтер'єрі козацького куреня?

- а) килим;
- б) ікона;
- в) скриня;
- г) піч.

10. Оберіть козацькі побутові речі:

- а) люльки;
- б) порохівниці;
- в) виделки;
- г) зброя.

11. З якого матеріалу виготовлялися дахи козацьких куренів на Січі?

- а) з очерету;
- б) з соломи;
- в) з черепиці;
- г) з дерева.

12. Який танок був популярним серед козаків ?

- а) полька;
- б) гопак;
- в) чардаш;
- г) пластунець.

13. Оберіть звичайну страву козацького меню:

- а) куліш;
- б) млинці;
- в) шашлик
- г) борщ.

14. Яку назву мало таємне бойове мистецтво козаків:

- а) у-шу;
- б) характерництво;
- в) дзюдо;
- г) карате.

15. Оберіть елементи суто козацького одягу:

- а) смушкові шапки;
- б) тюрбани ;
- в) солом'яні капелюхи;
- г) шаровари.

Тема 6. Українська культура в епоху реформаційних процесів та Просвітництва в Європі

Студенти повинні відзначити, що розвиток української культури в зазначений період виступає як процес зародження в духовному житті нових явищ, органічно пов'язаних з впливами ідей бароко та Просвітництва. Йдеться про процеси творення культури нового часу, що дали оригінальні зразки інтелектуальних надбань у сфері освіти й педагогіки, наукових знань і книгодрукування, літератури та мистецтва.

Певну увагу студентам треба приділити процесам, пов'язаним з поступом феодалізму та зростанням капіталістичного укладу, розвитком ремесла, промислів, і появою мануфактур, формуванню ринкових відносин загальноукраїнського значення.

Зі світоглядної позиції бароко – це перехід від епохи Відродження до нового світосприйняття, мислення, творчості. Необхідно охарактеризувати світобачення XVII ст., відмітивши, що воно пройняте відчуттям трагічної суперечливості людини і світу, в якому вона посідає зовсім не провідне місце, а є розчиненою у його багатоманітності, підпорядкованою середовищу, суспільству, державі.

Студентам необхідно визначити, з чим пов'язана специфіка бароко в Україні, виділити характерні риси барокового світовідчуття.

Розглядаючи українське Просвітництво, необхідно розкрити його ідейне підґрунтя - як власні, так і запозичені ідеї французьких просвітників.

Студентам необхідно з'ясувати, у чому полягала своєрідність українського Просвітництва, які соціальні групи були його носіями. Важливо виділити та охарактеризувати два типи ідеології Просвітництва, які утвердилися в Україні - ідеологію дворянського Просвітництва та етико-гуманістичний напрям, назвати їх представників.

Література

1. Історія світової культури / під. заг. ред. М.В. Дєдкова. – Запоріжжя: Дике поле, 2009. – С. 245 – 259.
2. Культурологія: Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / за заг. ред. М.М. Заковича. – К., 2006. – С. 426 – 452.
3. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій / М.В. Кордон. – К., 2002. – С. 345 – 374.

4. Українська культура в європейському контексті / Ю.П. Богуцький, В.П. Андрущенко, Ж.О. Безвершук, Л.М. Новохатько / за ред. Ю.П. Богуцького. – К., 2007. – С. 177 – 203.

5. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. навч. вид. / за заг. ред. А. Яртия та В. Мельника. – Вид. друге. – Львів, 2005. – С. 440 – 472.

Питання до теми №6

1. Якими були історичні особливості розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.?

2. Які процеси в Європі і яким чином вплинули на культуру України?

3. Назвіть головні соціальні верстви, що забезпечували національно-культурний розвиток.

4. В чому полягало формування нової моделі культури?

5. Розкрийте світоглядні засади українського бароко.

6. Визначте специфіку бароко в Україні.

7. Що означає поняття «козацьке бароко»?

8. Які основні положення філософських поглядів Г. Сковороди?

9. Охарактеризуйте ідейне підґрунтя українського Просвітництва.

10. Охарактеризуйте і назвіть представників ідеології дворянського Просвітництва.

Тестові завдання до теми №6

1. Термін «бароко» перекладається, як:

а) складний, багатогранний;

б) суперечливий;

в) безмежний, мінливий;

г) дивний, химерний.

2. Художній напрям доби Просвітництва, який досліджує почуття, утверджує чуттєву стихію, абсолютизує серце:

а) класицизм;

б) рококо;

в) сентименталізм;

г) бароко.

3. Яка доба в історії культури послуговувалася гаслом «Ідеї правлять світом», вважаючи реальним встановлення царства розуму:

а) Реформація;

б) Середньовіччя;

в) Ренесанс;

г) Просвітництво.

4. Ктитор – це:

а) музичний інструмент;

б) людина, що фінансує храмову споруду;

в) виборний голова братської школи;

г) хатній вчитель.

5. Парсуна – це:

а) декоративна прикраса в архітектурі;

б) вірш на честь видатного діяча;

в) форма одягу викладачів гімназії;

г) старовинний портрет.

6. До стилю українського бароко не належить:

а) палац Розумовського у Батурині;

б) Дзвіниця Успенського собору Києво-Печерської лаври;

в) Маріїнський палац у Києві;

г) Собор Святого Юра у Львові.

7. Носіями ідей Просвітництва в Україні були:

а) козаки;

б) дворяни;

в) шляхтичі;

г) священнослужителі.

8. Кого з вчених-просвітників сучасники називали «українським Ломоносовим»:

а) Г. Сковороду;

б) Ф. Прокоповича;

в) Г. Полетику;

г) В. Каразіна.

9. Поетичний жанр, найхарактернішою ознакою якого є захоплена похвала та уславлення визначної події чи подвигів видатної людини називався:

а) піїтика;

б) дума;

в) панегірик;

г) ода.

10. Історичний жанр в українському і російському живописі започаткував:

- а) В. Боровиковський;
- б) А. Лосенко;
- в) Д. Левицький;
- г) І. Руткович.

11. Невеличкий розважальний драматичний твір, який виконують між актами вистави називається:

- а) інтермедія;
- б) різдвяна драма;
- в) комедія;
- г) інтерлюдія.

12. Зміст людського існування за поглядами Г. Сковороди:

- а) науково-технічний прогрес;
- б) самопізнання;
- в) встановлення «царства розуму»;
- г) досягнення людського щастя.

13. Який композитор у 1771 р. отримав звання маестро й титул Болонської музичної академії :

- а) М. Березовський;
- б) Д. Бортнянський;
- в) М. Лисенко;
- г) А. Ведель.

14. Чийми стараннями, за словами Ф. Прокоповича, Київ перетворився в новий Єрусалим:

- а) П. Могила;
- б) Петро І;
- в) І. Мазепа;
- г) Д. Апостол.

15. Хто став автором теорії просвіченого абсолютизму:

- а) Г. Сковорода;
- б) С. Яворський;
- в) Г. Кониський;
- г) Ф. Прокопович.

Тема 7. Культура України в XIX - поч. XX ст.

При розгляді даної теми студенти повинні розуміти, що XIX ст. – це період формування української національної самосвідомості нового часу. Потрібно визначити які суспільно-політичні фактори впливали на вказаний процес.

Українське національне відродження охопило на першому етапі найбільші культурні центри українських земель, що входили до складу Російської імперії. Національна ідентичність в Україні нового часу починає формуватись у середовищі еліти, яка інкорпорується в еліту Російської імперії після Жалуваної грамоти дворянству у 1783 р., студенти повинні розуміти сутність та логіку даного процесу.

Події в Європі початку століття, і пов'язані з ними наполеонівські війни, змусили еліту держави по новому побачити реалії політичного життя. Таємні організації масонського напрямку набули надзвичайної популярності. Студенти повинні поцікавитись витоками і змістом масонського руху, які ложі існували в Україні, хто з діячів української культури входив до масонських лож.

Наступним етапом національного руху стала діяльність Кирило-Мефодіївського товариства, аналізуючи діяльність якого студенти повинні звернути увагу на роль Т. Шевченка, не тільки як митця і поета, а й громадського діяча і зрозуміти його роль у формуванні національної свідомості нашого народу.

Якщо I половина XIX ст. в українській культурі проходила під впливом романтизму, якому в українському варіанті притаманні певні риси, то II половина XIX ст. пов'язана з безумовним пануванням реалізму. Конфлікт між двома напрямками в українській культурі вилився у формі протистояння «батьки і діти», що яскраво видно на прикладі позиції М. Костомарова, позицію якого щодо ключових питань часу студентам потрібно зрозуміти. Подальший розвиток громадської традиції студенти можуть простежити у теорії М. Драгоманова.

XIX ст. це час активізації національного руху в західноукраїнських землях. Студентам необхідно з'ясувати особливості даного процесу. При вивченні теми необхідно розглянути етнографічні особливості таких карпатських народів як: лемки, бойки, гуцули.

Вартим уваги є співвідношення українських і російських елементів в нашій національній культурі. На прикладі творчості видатних постатей як М. Гоголь, І. Репін та інші, студентам потрібно поміркувати над даною проблемою.

На початку XX ст. громадський рух втрачав свої позиції, популярності набувають соціалістичні ідеї К. Маркса. Студентам необхідно з'ясувати їх зміст. Український національний рух переходить у нову фазу, пов'язану з його надзвичайною політизацією. Україна вступає в смугу кризи, що була обумовлена першою світовою війною, і переживає

національну трагедію, – територіальний розподіл між двома вагомими імперіями, українці мимо волі були втягнуті у братовбивчий конфлікт.

Література

1. Історія української культури / під ред. О.Ю. Павлової. – К., 2012. – С. 205 – 228.
2. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура / М.В. Кордон. – К., 2002. – С. 325 – 358.
3. Культурологія: Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / за заг. ред. М.М. Заковича. – К., 2010. – С. 474 – 505.
4. Нариси історії культури України / під ред. М. Поповича. – К., 1998, С. 290 – 535.
5. Цивілізаційна історія України / за ред. М.Е. Горелова, О.П. Моця та ін. – К, 2006. – С. 280 – 353.

Питання до теми №7

1. Що означає поняття «національна свідомість»?
2. Яких видатних українських вчених в галузі суспільно-політичних наук Ви знаєте?
3. Чому ми вважаємо Т. Шевченка засновником сучасної культури українського народу?
4. Визначте основні положення щодо українського питання у програмних документах декабристського руху.
5. Охарактеризуйте основні етапи та ознаки громадівського руху в Україні.
6. У чому полягає зміст масонської ідеології, проаналізуйте причини популярності цих організацій в Україні?
7. Які основні ознаки та причини політики російського уряду щодо єврейського питання?
8. Сформулюйте концептуальну суть політичних поглядів М. Драгоманова.
9. Проаналізуйте витoki українського модернізму початку ХХ ст.
10. Охарактеризуйте здобутки української суспільної думки ХІХ ст.

Тестові завдання до теми №7

1. З яким громадським об'єднанням пов'язують «Історію Русів»?
 - а) «Руська трійця»;
 - б) гуртком у Перемишлі;
 - в) Новгород-Сіверським гуртком;
 - г) Кирило-Мефодіївським товариством.

2. Початком дискусії щодо статусу української мови як самостійної мови була:

- а) «Енеїда» І. Котляревського;
- б) виступ проф. Г. Пандке;
- в) виступ проф. О. Потебні;
- г) виступ М. Міхновського.

3. Ідеї українського месіанства та панславізму набули найбільшої популярності у середовищі:

- а) греко-католицького духовництва;
- б) Кирило-Мефодіївського товариства;
- в) членів масонських лож;
- г) громадівців.

4. Яке українське місто у планах Павла І могло претендувати на роль третьої столиці імперії:

- а) Харків;
- б) Катеринослав;
- в) Одеса;
- г) Миколаїв.

5. Перша українська громада була створена у:

- а) Києві;
- б) Львові;
- в) Петербурзі;
- г) Харкові.

6. Популярні дешеві книжки, які виходили у друкарні П. Куліша називали:

- а) брошури;
- б) читанки;
- в) метелики;
- г) абетки.

7. Київську археологічну комісію у 40-х рр. XIX ст. очолював:

- а) О. Юзефович;
- б) М. Антонович;
- в) М. Костомаров;
- г) М. Драгоманов.

8. Зачинателем «народовського» руху в Галичині був :

- а) О. Шелиневич;
- б) Ю. Лаврівський;
- в) М. Качковський;
- г) Л. Бачинський.

9. Оберіть правильне визначення поняття «рутенства»:

- а) орієнтація українського національного руху на російські зразки;
- б) шанобливе ставлення західних українців до соціальної ієрархії;
- в) прихильники реформи митрополита Рутенського;
- г) військовослужбовці.

10. Перша українська художньо-етнографічна точна повість з селянського життя :

- а) «Люборацькії» А. Свидницького;
- б) «Марко проклятий» О. Стороженка;
- в) «Лук'ян Кобилиця» Ю. Федьковича;
- г) «Fata morgana» М. Коцюбинського.

11. Хто з цих письменників брав участь у бойових діях під час Кримської війни :

- а) О. Толстой;
- б) Ф. Достоевський;
- в) М. Гоголь;
- г) І. Франко.

12. Ідея про майбутнє України як нової Греції належить :

- а) Й. Гердеру;
- б) О. Шпенглеру;
- в) А. Тойнбі;
- г) Ф. Ніцше.

13. Яке ставлення було у М. Костомарова щодо фольклорних текстів:

- а) не припускав їх критичний аналіз;
- б) критично переробляв тексти;
- в) зіставляв тексти українські з європейськими;
- г) визнавав їх як єдине достовірне джерело.

14. Ідея несумісності смертної кари з ідеями гуманізму в українській політичній думці належить:

- а) Л. Толстому;
- б) Г. Кістяківському;
- в) П. Голубовському;
- г) І. Котляревському.

15. В еміграції М. Драгоманов видавав журнал:

- а) «Колокол»;
- б) «Громада»;
- в) «Основа»;
- г) «Русалка Дністрова».

Тема 8. Культура України 1917 – 1991 рр.

При вивченні даної теми студенти мусять чітко усвідомити, що існування будь-якої культури значно ускладнюється за відсутності державної підтримки. Українській культурі у даному сенсі в ХХ ст. пощастило, маємо кілька чудових прикладів державної підтримки.

Поступальний розвиток вітчизняної культури впродовж більшої частини ХХ ст. був зумовлений низкою чинників історичного характеру, які студентам необхідно пригадати з курсу "Історії України". Перебіг подій призвів до того, що гноблений 250 років український народ зумів організуватися на захист себе і, відповідно, своєї культури. Це виявилось у державній підтримці, яку здобула українська культура. Розпочалася жвава дерусифікація життя, були засновані українські навчальні заклади, припинила свою діяльність царська цензура. Культурні процеси, започатковані за доби Центральної Ради, у наступний період – Української держави гетьмана П.Скоропадського – набули завершеного вигляду. Про це свідчить відкриття 150 українських гімназій, двох університетів, а також заснування низки державних установ, без яких неможливо існування будь-якої незалежної країни, – Державного архіву, історичного музею, Національної академії наук тощо. Наступна доба - Директорії вже не мала достатньо сил та засобів, щоб пролонгувати цю тенденцію культурного поступу.

За часів Другої світової війни спостерігаємо ще кілька проявів державної підтримки української культури. Першого разу – під час проголошення Карпатської Русі – з прийняттям традиційних державних символів – прапора та гімну. Дещо згодом у західних землях України, після приєднання їх до території УРСР, у вигляді набуття української мови статусу державної, запровадження освіти рідною мовою, підтримки науковців, літераторів та митців у їх прагненні творчого волевиявлення. З приходом в Україну нацистської влади дана тенденція певною мірою збереглася. Намагаючись привернути на свій бік пригноблені за радянської влади народи, німці зіграли на протиставленні росіянам-комуністам представників неросійських народів, у тому числі – українців. За нацистської окупації спостерігається певна активізація національної культури, що виявилася у протегуванні українським митцям та мистецьким колективам, заснуванні україномовних видань, сприянні виявам патріотизму. Наведіть приклади подібних проявів. Щоправда, така ситуація тривала недовго. У зв'язку з появою партизанських загонів та диверсійних актів, а особливо з початком контрнаступу радянської армії німецька політика "протегування українцям" припинилася.

Можна стверджувати, що саме підтримка державних установ забезпечила тяглість і поступ української культури.

Література

1. Висоцький О.Ю. Історія української культури: навч. посіб. / О.Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ, 2009. – С. 70 – 88.
2. Історія світової культури / під заг. ред. М.В. Дєдкова. – Запоріжжя, 2009. – С. 307 – 310, 319 – 321.
3. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура / М.В. Кордон. – К., 2002. – С. 383 – 391.
4. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник / М.М. Закович, І.А. Зязюн, О.М. Семашко та ін. – К., 2004. – С. 504 – 509.
5. Шейко В.М. Історія української культури: навч. посібник / В.М. Шейко, Л.Г. Тишевська / наук. ред. В.М. Шейко. – К., 2006. – С. 186 – 199, 222 – 223.

Питання до теми №8

1. У чому полягала трагедія українського народу в роки Першої світової війни? Якою була доля українських університетів у перше пореволюційне десятиріччя?
2. У чому виявився розвиток української культури у період революції та національно-визвольних змагань?
3. Якими були особливості розвитку культури доби Центральної Ради?
4. Охарактеризуйте політику гетьмана П. Скоропадського в галузі вітчизняної культури.
5. Назвіть основні досягнення українських авіаконструкторів в 10-20-х рр. XX ст.
6. Охарактеризуйте розвиток образотворчого мистецтва в 1917-1920 рр.
7. Які наслідки для культурного життя українців мало проголошення Карпатської Русі?
8. Охарактеризуйте прояви українського культурного життя за часів німецької окупації.
9. Виокремте особливості розвитку української культури часів Другої світової війни.

Тестові завдання до теми №8

1. Яке з наведених значень слова «модернізм» не відповідає дійсності:
 - а) новий;
 - б) сучасний;

- в) модний;
- г) людяний.

2. Коли почався період розвитку культури модернізму:

- а) серед. XIX ст.;
- б) кінець XIX ст.;
- в) початок XX ст.;
- г) серед. XX ст.

2. Першим президентом Української Академії Наук, створеної під час національно-визвольних змагань, став:

- а) М. Василенко;
- б) В. Вернадський;
- в) М. Грушевський;
- г) В. Винниченко.

3. Майстри українського мистецтва початку XX ст.

- а) О.Мурашко, Ф. і В.Кричевські, Г.Нарбут;
- б) П.Пікассо, Е.Мунка, К.Малевич;
- в) В.Хлєбніков, М.Заболоцький, В.Кандинський;
- г) М. Пимоненко, О. Мурашко, К. Костанді.

4. Видатний діяч української культури, скульптор і кінорежисер:

- а) І. Кавалерідзе;
- б) О. Довженко;
- в) М. Лисенко;
- г) Ф. Пігідо-Правобережний.

5. Українські архітектори першої половини XX ст. Д.Дяченко, О.Вербицький, П.Альошин, В.Заболотний працювали у стилі:

- а) класицизм;
- б) українське бароко;
- в) конструктивізм;
- г) модернізм.

6. Державний університет в Кам'янець-Подільську був відкритий у:

- а) 1918 р.;
- б) 1919 р.
- в) 1922 р.;
- г) 1924 р.

7. Історичну секцію Української Академії наук та Археографічну комісію очолив:

- а) Д. Багалій;
- б) М. Грушевський;
- в) Д. Яворницький;

г) Г. Нарбут.

8. Українська Академія Наук заснована у:

а) 1917;

б) 1918;

в) 1921;

г) 1924.

9. Під час Великої вітчизняної війни провідною науковою установою України була:

а) Українська Академія Наук;

б) Науковий-технічний комітет сприяння обороні;

в) Науковий-дослідний оборонний інститут при Академії Наук України;

г) Академія Наук СРСР.

10. Який вищий навчальний заклад в Україні першим отримав статус державного (у грудні 1917р.)?

а) Українська Академія мистецтв;

б) Київський український народний університет;

в) українська гімназія ім. Т.Шевченка;

г) Київська педагогічна академія.

11. У роки громадянської війни на території України одним з найпопулярніших і найактуальніших видів образотворчого мистецтва вважався:

а) батальний живопис;

б) плакат;

в) абстракціонізм;

г) колаж.

12. Які роки на початку XX ст. вважають роками національного відродження України:

а) 10-ті рр.

б) 20-ті рр.;

в) 30-ті рр.;

г) 40-ві рр.

13. У 20-30 рр. XX ст. в Україні розвивались такі жанри музичного мистецтва:

а) симфонічна музика, опера, джаз;

б) обробка народних і революційних пісень, радянська масова пісня;

в) героїчні опери, мюзикли, твори для хорового виконання;

г) оперети, камерний спів, романси.

14. Який напрямок в мистецтві був заснований в роки Першої світової війни:

- а) модернізм;
- б) сюрреалізм;
- в) дадаїзм;
- г) сентименталізм.

15. Кого з діячів української культури було розстріляно в Бабиному Яру у 1942 р.:

- а) А. Любченка;
- б) К. Штепу;
- в) О. Телігу;
- г) С. Радлова.

Тема 9. Сучасна українська культура

Розвиток української культури на сучасному етапі знаходиться в великій залежності від Заходу та Росії. Інтегруючись після розпаду Радянського Союзу у світову міжнародну систему, постсоціалістична Україна швидко відчула на собі результат глобалізації світового інформаційного простору - інформаційно-культурний дисбаланс. У чому, на Вашу думку, він полягає?

Питання про державну підтримку розвитку культури гостро постало в Україні після проголошення незалежності. За останні роки було зроблено чимало, але державне фінансування української культури здійснюється за «залишковим принципом». Тому особливо цінною є допомога благодійних фондів і меценатів. Назвіть відомі благодійні фонди та згадайте найгучніші акції.

В сучасній Україні спостерігається тенденція щодо відродження традиційних українських промислів. Загальноновизнаним є внесок у відродження, розвиток і популяризацію плетива з лози заслуженого майстра народної творчості України Г. Кучер з м. Обухів. Заслужовують на увагу й роботи майстрів плетива з рослинних матеріалів з інших регіонів України: М. Городник, Ю. Денишук, Л. Приходько та інші.

Також багатством орнаменту й колориту, різноманітністю форм відрізняються жіночі шийні прикраси з бісеру. У художній палітрі українського народу присутнє і мистецтво створення паперового мережива, так званої витинанки. Орнаменти композиції народного розпису стін збереглися в так званих «мальованках» — малюнках на папері. Саме від мальованок й пішло мистецтво українського декоративного розпису.

Для образотворчого мистецтва незалежної України характерна наявність цілого спектру різних стилів і художніх напрямків - від реалістичної манери до найсучасніших віянь. Численні виставки в Україні й за кордоном свідчать про появу нових художніх форм: інсталяції, ассамбляжа, акціонізму, перформанса, відеоарта. При цьому у творчості багатьох художників спостерігаються мотиви трипільської й скіфської культур, культури Київської Русі, античних пам'яток Чорноморського узбережжя, українського бароко, а також події, пов'язані з екологічними й соціальними катастрофами. Останнім часом представники українського мистецтва одержали практично необмежені можливості для демонстрації своїх досягнень за кордоном.

При вивченні культури періоду незалежності особливу увагу необхідно звернути на її розвиток за межами України. Проаналізуйте зв'язки між українською діаспорою та Україною на сучасному етапі, зокрема, діяльність найбільших організацій української діаспори: Український державницький фронт (Великобританія), Європейський конгрес українців, Ліга українців і Ліга українок Канади, українсько-американська організація «Воля», «Українська ініціатива», яку очолює В. Райчинець, Союз українців, Форум Українців Чеської Республіки, Союз українських жінок (Чехія) та ін.

Література

1. Висоцький О.Ю. Історія української культури: навч. посіб. / О.Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ, 2009. – С. 107 – 124.
2. Історія світової культури / під заг. ред. М.В. Дедкова. – Запоріжжя, 2009. – С. 328 – 347.
3. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура / М.В. Кордон. – К., 2002. – С. 429 – 435.
4. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник / М.М. Закович, І.А. Зязюн, О.М. Семашко та ін. – К., 2004. – С. 544 – 555.
5. Шейко В.М. Історія української культури: навч. посібник / В.М. Шейко, Л.Г. Тишевська / наук. ред. В.М. Шейко. – К., 2006. – С. 238 – 241.

Питання до теми №9

1. Які традиційні народні промисли України, що збереглися до сучасності, Вам відомі?
2. В якому місці України розташований, повністю відкритий влітку 2011 року, історико-туристичний розважальний комплекс «Запорозька Січ»?

3. Якими були остаточні результати Чемпіонату Європи з футболу 2012 року (ЄВРО – 2012), що проходив на полях Польщі та України?

4. Завдяки діяльності якого підприємства Україна входить до десятки «космічних» держав світу?

5. На якому підприємстві України виготовляється «Forza», єдина марка національного автомобіля сучасності?

6. Хто з легендарних українських спортсменів нині перебуває на посаді Голови Національного олімпійського комітету України?

7. Назвіть найвищу державну нагороду України, що призначається за вклад особистості у розвиток сучасної української літератури та мистецтва?

8. Яким орденом з реєстру Державних нагород України повинні нагороджуватись видатні діячі і ентузіасти розвитку української науки, культури та мистецтва?

9. Чи входить український футбольний чемпіонат в рейтингову топ-десятку кращих футбольних чемпіонатів світу, станом на 2012 рік?

10. Чи вважається червоно-чорна вишивка традиційною для українських майстринь-вишивальниць?

Тестові завдання до теми №9

1. Назвіть найбільш відомого нині західного кінорежисера українського походження, автора фільмів «Поцілунок жінки-павука», «Чортополох», «Гра в полях господніх», «Карандіру» та інших?

- а) С. Параджанов;
- б) Р. Бабаян;
- в) Г. Бабенко;
- г) Ф. Бондарчук.

2. Який з романів українського письменника Івана Багряного вперше познайомив західного читача /за 10 років до праць О.Солженіцина/ з жахіттями сталінських злочинів проти людяності?

- а) «Тигролови»;
- б) «Сад Гетсиманський»;
- в) «Морітурі»;
- г) «Людина, що біжить понад прірвою».

3. В якому жанрі сучасної російськомовної літератури письменники, вихідці з України, утримують повну гегемонію протягом усіх років XXI ст.?

- а) детектив;
- б) фантастика;
- в) «жіночий» роман;

г) роман жаків.

4. Яка з українських діаспорних співачок змогла отримати премію «Оскар» в 1977 р.?

- а) Р. Кириченко;
- б) С. Маренич;
- в) К. Цісик;
- г) А. Лорак.

5. Дует яких харківських письменників, ховається за псевдонімом Генрі Лайона Олді (кращий письменник-фантаст Європи 2006 р.)?

- а) Д. Громов та О. Ладигенський;
- б) Я. Боцман та Д. Гордієвський;
- в) Марина та Сергій Дяченко;
- г) Аркадій та Борис Старугацькі.

6. Назвіть найвідомішого на сьогоднішній день українського мандрівника, уродженця запорізького краю?

- а) В. Супруненко;
- б) В. Арсеньєв;
- в) Федір Конюхов;
- г) Ю. Лисянський.

7. Назвіть першу етнічну українку-космонавта?

- а) Р. Боднар;
- б) С. Савицька;
- в) В. Терешкова;
- г) Г. Стефанишина-Пайпер.

8. Оберіть правильно прізвище організатора першого в Україні приватного музею (1993 р.), власника найбільшої колекції предметів української старовини і етнографії?

- а) І. Гончар;
- б) П. Порошенко;
- в) В. Ющенко;
- г) І. Драч.

9. Визначте найбільш популярний український рок-гурт початку ХХІ ст.?

- а) «Машина часу»;
- б) «Sky»;
- в) «ДДТ»;
- г) «Океан Ельзи».

10. Яким терміном у сучасному сленгові журналістів та митців означається високопрестижна виставка творів сучасного мистецтва, що відбувається раз на два роки?

- а) саміт;
- б) триїнале;
- в) бієнале;
- г) фестиваль.

11. Хто з гравців запорізького «Металурга» (2005 – 2007 рр.) зміг згодом потрапити до складу легендарної «Барселони»?

- а) Д. Колодін;
- б) Максим Коваль;
- в) І. Демченко;
- г) Д. Чигринський.

12. Назвіть прізвище знаменитого композитора-барда і професора-металурга, уродженця м. Запоріжжя?

- а) Б. Окуджава;
- б) В. Берковський;
- в) Ю. Візбор;
- г) Т. Шаов.

13. Як офіційно називається культова організація сучасних українських неоязичників?

- а) Рідна українська народна віра;
- б) Внуки Дажбогові;
- в) Велика індоєвропейська церква єдиного бога;
- г) Перунове коло.

14. Яка з сучасних конфесій православної церкви контролює більшість українських приходів?

- а) Українська православна церква Київського патріархату;
- б) Українська православна церква Московського патріархату;
- в) Українська греко-католицька церква;
- г) Українська автокефальна церква.

15. Який з українських авіаконструкторів вважається «батьком» радянського космічного човника «Буря»?

- а) Г. Лозино-Лозинський;
- б) В. Челомей;
- в) М. Янгель;
- г) В. Глушко.